

Teorie opisujące modernizację państw wczesnonowożytnych podkreślają kluczową rolę kosztów prowadzenia przez nie wojny jako głównego czynnika sprawczego przemian instytucjonalnych. Sukces prowadzonych działań militarnych i powodzenie procesów modernizacyjnych uzależniona były więc od możliwości zbudowania efektywnego systemu podatkowego, a także możliwości pozyczenia niezbędnych w okresie kryzysu finansowego brakujących sum pieniędzy. Niestety polscy i litewscy badacze nie biorą udziału w międzynarodowych dyskusjach nad procesami budowy państw i ich finansowymi zdolnościami. Z tego powodu Rzeczpospolita Obojga Narodów w literaturze zachodnioeuropejskiej jest wskazywana jako modelowy przykład państwa, które skazane było na porażkę ze względu na swój nieefektywny ustrój, brak centralizacji i sprawnej administracji, niedorozwój gospodarczy i strukturę społeczną wpływających na stosunkowo niewielkie zdolności finansowe.

W naszym projekcie stawiamy hipotezę, że w początkach epoki nowożytnej państwa Jagiellonów weszły na ścieżkę modernizacji charakterystyczną dla innych państw europejskich i mimo minimalnej zaledwie centralizacji oraz zapóźnienia gospodarczego, którego cechami był brak licznych dużych ośrodków miejskich i dominacja gospodarki wiejskiej, udało się osiągnąć możliwości finansowe na poziomie gwarantującym sukcesy w konfliktach zbrojnych.

Głównym celem projektu jest zbadanie zdolności finansowych Królestwa Polskiego i Wielkiego Księstwa Litewskiego w XVI wieku (1492-1586). Realizacja tego zadania wymagać będzie podjęcia szerokiej gamy zagadnień szczegółowych takich jak:

1. Obliczenie wielkości wpływów podatkowych (z podatków zwyczajnych i nadzwyczajnych);
2. Opracowanie dochodowości domeny monarszej oraz oszacowanie skali dochodów wynikających z monopolu o genezie średniowiecznej takich jak np. produkcja mennicza czy monopol solny;
3. Zbadanie rynku kredytowego związanego najpierw z kredytem królewskim, a następnie z długiem publicznym;
4. Zanalizowanie przepływu środków między oboma państwami jagiellońskimi;
5. Przeanalizowanie przemian instytucjonalnych umożliwiających zwiększenie zdolności finansowych państwa.

W celu zrekonstruowania królewskich/wielkoksiążęcych i publicznych dochodów analizie zostaną poddane takie źródła jak Metryka Koronna i Metryka Litewska, sumariusze podatkowe, rachunki królewskie i wielkoksiążęce i rachunki dworów. Informacje zawarte w źródłach zostaną przeniesione do baz danych i zanalizowane za pomocą metod statystycznych.

Wyniki realizacji naszego projektu nie tylko poszerzą naszą wiedzę o historii gospodarczej i politycznej państw jagiellońskich, ale przede wszystkim włączą historyków polskich i litewskich w światową dyskusję na temat procesu budowania państw nowożytnych. Wprowadzimy do obiegu międzynarodowego nowe dane, które pozwolą lepiej zrozumieć specyfikę europejskich regionów peryferyjnych, co pozwoli też zrewidować istniejące w nauce koncepcje lub stworzyć nowe.